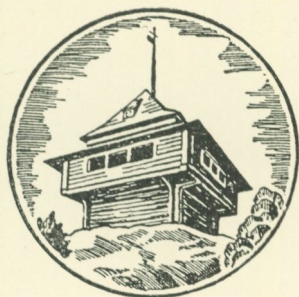

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1937**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1937

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

*Årsbokens omslagssidor med motiv från Älvrosgården
och Högloftet på Skansen äro utförda efter
fotografier av Olof Ekberg.*

Tryckt i gravyrtryck hos

Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag, Stockholm 1937

DET KAROLINSKA MONOGRAMMET

av Heribert Seitz

Monogrammet eller namnchiffret, varmed i allmänhet menas antingen två, eventuellt flera, hopslingrade eller sammanställda bokstäver, eller endast en bokstav av viss monumental karaktär, torde, om man uppfattar det enligt nu gängse sätt, ha sin upprinnelse under renässansen. Vi bortse här från den mera religiöst-mystiska monogramgrupp, som t. ex. Kristusmonogrammen utgöra, och vilken räknar sin tillblivelse från de allra första århundradena av vår tideräkning.

Av de tidigaste monogrammen under nyare tid torde Albrecht Dürers A, som är ställt över och omsluter ett något mindre D, vara det mest kända. Detta komponerade mästaren redan på ett mycket tidigt stadium, i varje fall förekommer det på hans porträtt av fadern från 1490 och därefter alltjämt. Av samma typ som Dürers och uppenbarligen inspirerat därav är Heinrich Aldegrevers A, omslutande ett G. Det under 1500-talet av inkallade italienska renässanskonstnärer påverkade Frankrike kan även uppvisa utomordentligt karakteristiska och, när en gång monogramkonstens historia skrivits, säkerligen såsom klassiska betraktade monogram. Närmast faller tanken härvidlag på det som bildats av Henrik II:s initial, i vilken kungens väninnas, Diana av Poitiers, dubblerade D inskrivits. Ett krönt, monumentalt F är oftast Frans I:s monogram. Under 1500-talet börjar monogramkonsten blomstra ute i Europa, tongivande äro furstar och stormän, som genom konstskickligt folk se till att de följa med vad tiden kräver av dem. Endast uppe i det avlägsna och kärva Sverige har utveckligen ej gått fullt så snabbt i detta avseende.¹

¹ Ett stort antal goda avbildningar av svenska furstemonogram återfinnas i Arthur Sjögren, Svenska kungliga och furstliga bokägaremärken, Stockholm 1915, till vilken hänvisas för komplettering av det här återgivna bildurvalet. Någon särskild litteratur över svenska monogram finnes ej.

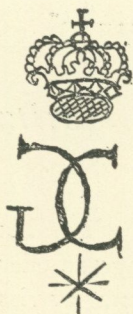

Bild 1. Karl X Gustavs namnchiffer på en av David Kohl år 1658 etsad klinga. Livrustkammaren 1,866.

De äldre vasakungarna torde undantagslöst ha använt sig av sina initialer ställda efter varandra och efterföljda av initialen till rex, t. ex. ER (Erik XIV), IR (Johan III) etc. Ofta förekommer därtill även S (Sueciæ); ehuru från en något senare tid är framför allt Gustav II Adolfs GARS typiskt härför, en sammanställning som konungen f. ö. använde sig av under giljarfärden i Tyskland 1620. Sålunda gjorde han då inkognito under namn av kapten Gars i sin svåger pfalzgrevens sällskap den kända ritten ned mot Rhen. Gustav II Adolf använde sig emellertid även av verkliga namnchiffer, G omslutande A, båda i antikva. Ett dylikt förekommer t. ex. på de båda i Livrustkammaren befintliga hästtäckena från 1621, vävda i hautelisseteknik i Delft, samt på åtskilliga av Gustav II Adolfs mynt och medaljer. Även av Karl X Gustav anlidades monogram. Det är i detta sammanhang framför allt en viss, som ett spegelmonogram bildad hop-

af orden, ett mindre
f. m. namn. C.
Enne hafven Rindat och en

Bild 2. Faksimilerad detalj från riksrådsprotokollet den 3 augusti 1650, visande ett av drottning Kristina personligen framlagt förslag till ett monogram av dubbelt C, vilket skulle anbringas på en då föreslagen orden. Riksarkivet.

Bild 3. Det hittills äldsta kända namnchiffret av den typ, som här kallas den karolinska. Förekommer på två till den fjortonårige Karl XI av bröderna Abraham och Jacob Momma år 1669 skänkta leksakskanoner av brons. Livrustkammaren 07/33—34.

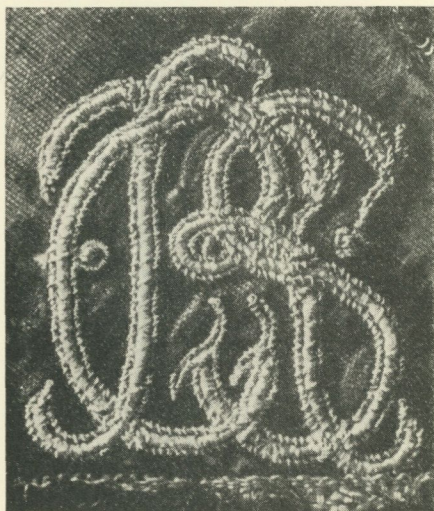

Bild 4. Karl XI:s monogram i kursiv, CRS, återgående på den äldre svenska typen. På en sadel, som tillhört denna konung som barn. Livrustkammaren 2,935.

sättning av C och G vi skola lägga märke till, bild 1. Denna komposition är nämligen nära besläktad med det monogram, som fr. o. m. Karl XI skulle användas av alla svenska regenter med namnet Karl. Som vi skola se, infördes emellertid detta monogram redan av drottning Kristina.

Detta för alla svenskar välkända karolinska namnchiffer, vi namnge det här så efter de båda konungar, som gjort det mest känt och berömt, är ett regelrätt spegelmonogram, bildat av två motvända och varandra korsande C:n i antikvastil. Första gången det förekommer i Sverige är, åtminstone enligt vad som hittills framkommit, år 1650. I samband med diskussionen i riksrådet om inrättande av ett svenskt ordensväsen framlades flera förslag till det eventuella ordenstecknets utseende. Den 3 augusti nyssnämnda år uppvisade sålunda drottningen tvenne förslag, av vilka det ena var försett "mädh H. M:ts nampn", bild 2. Rådsprotokollet, som noggrant återger situationen, omtalar i samband med rådets beslut även den samtida svenska benämningen på detta monogram: "K. M:t Blef enteligh der wijdh att — — —, på andra sijdan blifwer K. M:ts nampn mitt i korsett, mädh ett

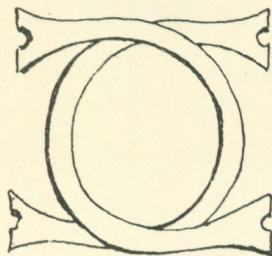
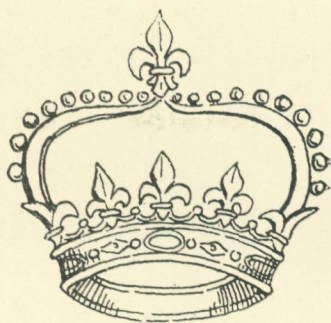

Bild 5. Franskt dubbelt C-monogram, använt av Ludvig XIII:s syster Kristina av Frankrike 1638 och tiden närmast där- efter. Ur Buttin, *Un portrait de Madame Royale*. — Monogram av samma typ har även använts av hertig Karl III av Loth- ringen, död 1608.

d u b b e l t c till H. M:ts åminnelse — — —". Förekomsten av något föremål med ett dubbelt C-monogram, syftande på drottning Kristina, har emellertid hittills ej veterligen kunnat påvisas i Sverige. Att hon dock verkligen använt sig av det och ej endast förslagsvis framhållit det, visa i Frankrike förefintliga bokband, i vilkas guldpressade ornering även monogram av denna typ förefinnas, "C entrecroisés" eller "C adossés", som fransmännen kalla det. Så förekommer t. ex. ett dylikt på ett i Paris 1654 tryckt arbete av G. de Scudéry, "Alaric ou Rome vaincue" (Bibliothèque Nationale, Paris). Monogram av denna typ torde dock vara tämligen sällan använda av Kristina, som nämligen i stället använde sig av ett krönt C, CR eller CRS, f. ö. samma initialer som förekommit under Karl IX. En viss försiktighet vid identifierandet av dessa initialgrupper är sålunda att rekommendera. Fr. o. m. 1669 förekommer emellertid det dubbla C-monogrammet i Sverige; tidigast återfinnes det på ett par detta år

Bild 6. Standar från 1674, fört av Smålands ryttare. Karl XI:s namnchiffer utfört i högbrodyr. Livrustkammaren 09/39.

daterade bronskanoner, vilka skänktes till den 14-årige Karl XI av bröderna Abraham och Jacob Momma (adlade Reenstierna), bild 3. Även om det "dubbla" monogrammet är det vanligaste under Karl XI och Karl XII bör det dock ihågkommas, att båda dessa regenter understundom, dock ej ofta, dessutom använt sig av samma initialgrupper som Karl IX och Kristina, jämför bild 4.

Innan vi fortsätta, skola vi emellertid försöka klargöra för oss ursprunget till det dubbla C-monogrammet. Det har redan anförts, att det förekommit på bl. a. ett för Kristina utfört bokband från 1654. Det torde också otvivelaktigt vara från Frankrike, som denna monogramtyp kommit till Sverige. Våra förbindelser med detta land voro på 1640-talet livliga. Utan att därmed vilja avse något annat än en förmodan, skulle kanske dock i detta sammanhang t. ex. Magnus Gabriel De la Gardies ambassad till Frankrike 1646 kunna bringas i erinran. Man betänker å ena sidan De la Gardies allmänna intresse för konst och dithörande ting och å den andra hans vid denna tidpunkt stora inflytande hos drottningen. Kan möjligen Kristinas monogramförslag till orden 1650 ha influerats från någon med vederbörligt monogram försedd gäva

Bild 7. Standar fört av Östgöta ryttare med Karl XI:s namnchiffer målat i guld. Förfärdigat av Baltzar Friedrich 1678. Livrustkammaren 251.

av franskt ursprung, överlämnad av den bereste gunstlingen? Frågan torde tills vidare få bli obesvarad. Vägarna, på vilka förlagan kan ha kommit till oss, äro f. ö. många.

Att emellertid monogrammet i fråga redan vid denna tid hade furstlig hävd i Frankrike är ett faktum. Det har sålunda använts av Ludvig XIII:s syster, Kristina av Frankrike, som 1619 förmedlades med Victor Amadeus av Savoyen, hertig av Piemonte 1630 (se vidare härom C. Buttin, *Un portrait de Madame Royale à Annecy, Annecy 1928*). Om man bortser från kronan, skulle t. ex. ett monogram, som återfinnes på hennes drabantbardisaner, mycket väl kunna tagas för Karl XI:s eller Karl XII:s, bild 5. Att det dubbla C-monogrammet dessutom förekommit på andra håll i Frankrike under 1600-talets förra hälft är känt.

Låt vara att vi ej preciserat just vid vilket tillfälle Kristina första gången lärde känna förlagan till sitt dubbla C-monogram från 1650, så torde det dock, under hänvisning till vad ovan anförts, kunna få anses fastslaget, att influensen emanerat från Frankrike, med största sannolikhet under 1640-talet.

Visserligen ha vi i det å bild 3 återgivna monogrammet en god

representant för den här aktuella typen redan på ett mycket tidigt stadium av Karl XI:s regering (1669). Det visar sig emellertid vid en närmare undersökning, att denne konung ännu under 1670-talets början mest använder sig av CRS. Från och med tiden omkring 1673 och därefter alltjämt blir dock det monogram, som bildas av de två motvända C-na, det vanligaste. Det är mycket karakteristiskt med sina kraftiga bokstäver, vilkas monumentala verkan ytterligare höjes genom den alltid stort tilltagna, dominerande kronan, bild 6—8. Det är ett den enväldige regentens kraftiga symbolum utåt, den pompösa medvetenheten, som ej känner någon försagdhet — så skulle man kunna tolka dess formspråk. Samtidigt får man emellertid ej förglömma, att det tillkommit under barockens rikaste blomstring och att dess utrerade utformning ingalunda torde få tolkas som ett konungens personliga önskemål. Dess accentuering är helt beroende på tidens anda, konsekvensen av det samtida högsta modet; en tillfällighet, som ser ut som en tanke, om man vill. Ur estetisk synpunkt torde det karolinska monogrammet, sådant det utformades under Karl XI och även Karl XII, kunna få betraktas som något av det mest lyckade i sitt slag, väl avvägt och harmoniskt, ädelt och monumentalt. Som komposition måste man överhuvudtaget anse det idealiskt. Kanske gör den typiska stora kronan sitt till för att hålla det hela i balans.

Ordningssiffran, alltid uttryckt med romerska tecken, förekommer hos Karl XI, dock ej regelbundet och åtminstone enligt författarens mening, i relativt ringare grad än hos Karl XII. Förmodligen enbart som en dekorativ tillsats återfinnas vid Karl XI:s monogrammen understundom tre horisontalt ordnade punkter, en mellan och en på vardera utsidan av bokstäverna, bild 8.

Karl XII upptar det dubbla C-monogrammet som ett tämligen orubbat arv efter sin fader, bild 9—11. I allmänhet torde det vara obekant, vilka konstnärer som ritade monogrammen under denna tid, men det finns dock ett lysande undantag, då det nämligen är känt, att ingen mindre än Nicodemus Tessin d. y. vid flera tillfällen utfört förlagorna till namnchiffer. På det i Suecia Antiqua befintliga sticket av den äreport, som restes med anledning av

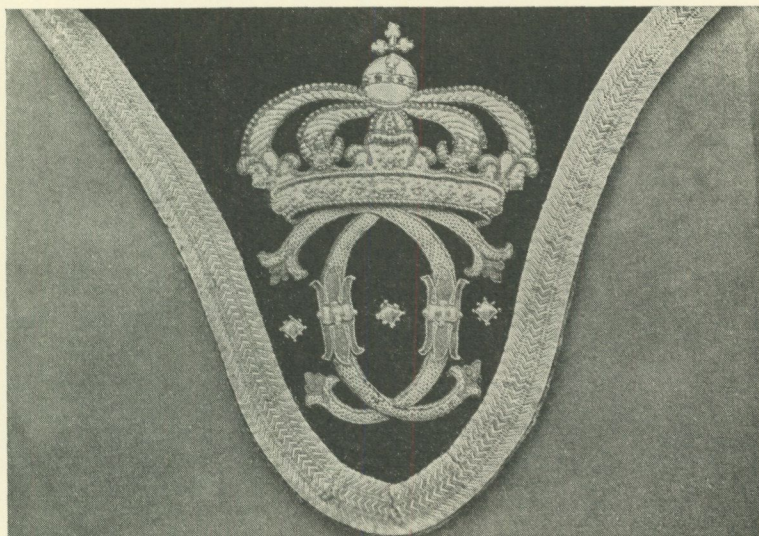

Bild 8. Karl XI:s monogram med de tre punkterna. Applikationsbroderi å sadeltäcke. Livrustkammaren 604 b.

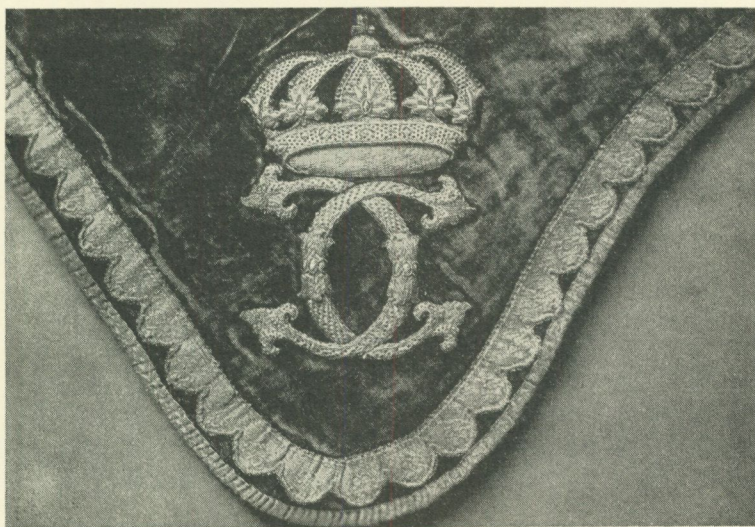

Bild 9. Karl XII:s broderade monogram på sadeltäcke av blå sammet. Livrustkammaren 27/47 a.

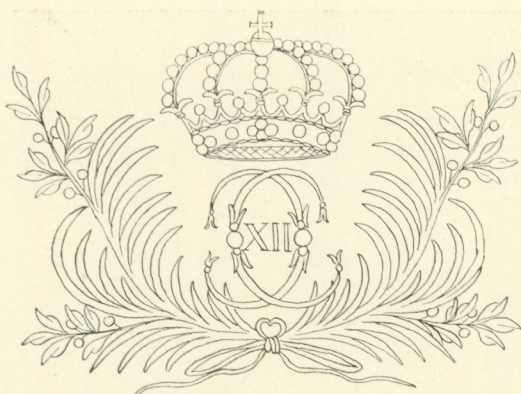

Bild 10. Karl XII:s monogram graverat på en pokal från Kungsholms glasbruk. Nationalmuseum.

Ulrika Eleonoras ankomst till Stockholm 1680, förekommer sålunda denna drottningens monogram (T:s förlaga, stucken i koppar av W. Swidde 1691). Tessin ritade också hennes sista monogram, nämligen det som inkomponerats på hennes sarkofag i Riddarholmskyrkan. Samma konstnär har emellertid även ritat Karl XII:s monogram, då han nämligen utfört förlagan till dragonfanor, vilka förfärdigades 1718 (Cederström, Sv. kungl. hufvudbanér samt fälttecken, nr 272). I mitten av dessa förekommer ett dubbelt C-monogram av tämligen ovanlig typ, något långdraget och med relativt tunna bokstäver; endast den stora, på bredden utdragna kronan är alltjämt den typiskt karolinska, bild 11. Detta monogram är av desto större betydelse, då man vet, att Karl XII själv bestämt om dess utformande. Tessins första förslag vann nämligen ej konungens gillande. En samtida skriver härom till Tessin: "nambnet finner Hans Maijt, vara alt för krusigt i ändarne och vill för den skulle hafva bårt så mycket som Hans Maijt sielf genom ett streck har afskurit". Beträffande ordningssiffran säger konungen, att han ej vill ha "någon chiffre uti det dubbla C". Överhuvud taget är denna Karl XII:s utsaga ganska märklig, då man betänker, att just hans monogram oftast utmärker sig för att vara tämligen "krusigt i ändarne", något som f. ö. är tidstypiskt. Även är ordningssiffran mycket vanlig hos Karl XII:s chiffer. En märkbar allmän richessee i ornamentiken

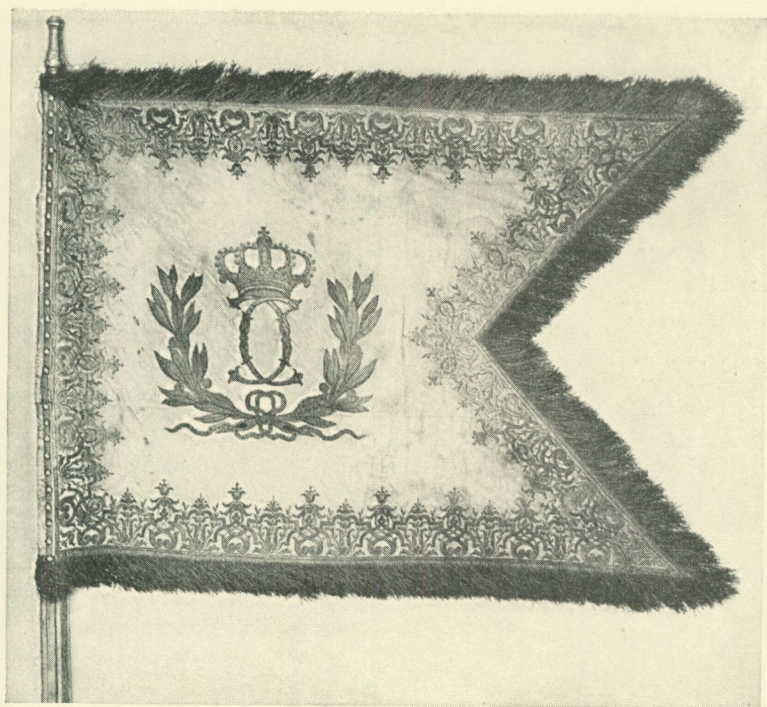

Bild 11. Fana från Livdragoonregimentet med Karl XII:s namnchiffer. Förfärdigad 1718 efter ritning av Nicodemus Tessin d. y. Monogrammets utformning personligen bestämd av konungen. Livrustkammaren 408.

var då på modet och hjältekungen har ej kunnat undgå den, förvånansvärt nog, då man vet, hur spartanskt stram han var i sina seder och sitt leverne. Mot slutet av sin levnad har han emellertid uppenbarligen direkt velat ingripa mot de alltför flödande snirkklarna, dem han vill "hafva bårt"; åtminstone talar den bakläxa Tessin fick för ett dylikt antagande. Monogrammen i allmänhet uppträda under denna tid ytterst ofta inskrivna mellan två palmkvistar, vilkas korsade ändar hopbundits med en dekorativt arrangerad rosett; det vore att göra även C-monogrammen orätt, om framhållandet av detta karaktistikum underläts, bild 10—11.

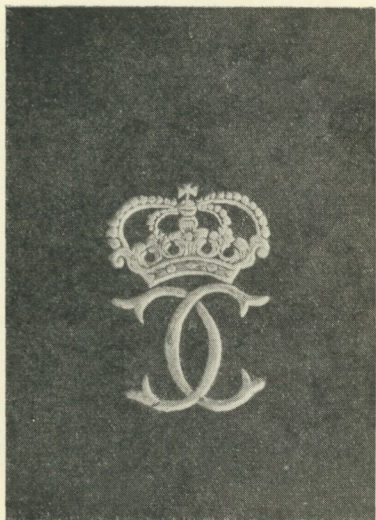

Bild 12. Namnchiffer av rent karolinsk typ, använt av Karl XIII som prins. Pressat i guld på brun skinnpärm. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet.

Det karolinska monogrammet dör ej med den karolinska tiden. Visserligen skiljer ett sekel Karl XII och Karl XIII åt och visserligen ha åtskilliga stilriktningar passerat, innan en ny bärare av det frejdade karolinska namnet besteg Sveriges tron, men när det väl skett, visar det sig omedelbart, att det ingalunda oviktiga ornamentala symbolum, som ett kungligt namnchiffer utgör, allttjämt lever kvar i orört skick. Dess komposition är av den arten, att den accepteras lika väl av barocken som nyantiken, endast vissa accenter i formspråket förändras något.

Det är intressant att se, hur Karl XIII redan som prins sökte sig tillbaka till den karolinska tiden vid val av monogram. Det är nämligen påfallande, hur förvillande likt ett Karl XIII:s-monogram på en bok från 1775 (pärmstämpel på Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis), bild 12, är ett Karl XI:s-monogram (Sjögren, anförda arbete, Karl XI nr 26). Man vore nästan benägen förmoda, att samma stämpel använts, om ej den omständigheten, att måtten ej äro exakt samma, förelåg. I andra Karl XIII:s-monogram av den karolinska typen framträder emellertid det tidstypiska i utformandet mera, det litet torrt

Bild 13. Karl XIII:s monogram av karo-linsk typ, ehuru med för sengustaviansk tid karakteristisk ut-formning. Pärm-stämpel i guld. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet.

Bild 14. Karl XIII:s monogram, pressat i guld på svart skinnpärm. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet.

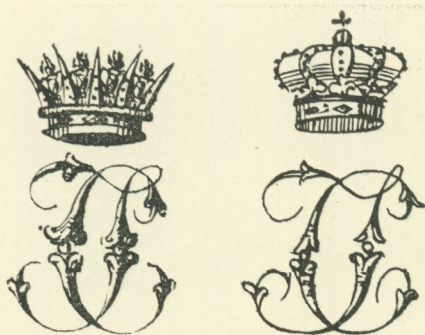

Bild 15. Två kursivmonogram av typ som Karl XIV Johan använt såväl som kronprins (det vänstra) och som kung (det högra). Graverat på elfenbensskaft till rakknivar. Livrustkammaren 27/58 och 27/77.

sirliga, tunna och spröda; typisk är nu också kronans förminskade storlek, bild 13. Även om Karl XIII med förkärlek använde sig av det ståtliga karolinska arvet, har han dock dessutom anlitat monogram av andra typer, även dessa understundom med en viss karolinsk underton, bild 14.

Det är helt naturligt, att Karl XIV Johan såväl som sin föregångare när det gällde val av namnchiffer ville anknyta till de traditioner, som redan funnos i landet. Att detta för Karl Johans del kanske ej skedde omedelbart är dock förståeligt, det rörde sig denna gång om ett dubbelnamn. Vi se ett intressant exempel härpå i de likformiga monogram, ett kursiverat C lagt över ett J, som bl. a. förekomma på två av Karl XIV Johans rakknivar. Den ena har denne använt som kronprins (av någon anledning är den befinnliga kronan endast hertiglig, ej den för kronprinsar brukliga), den andra visar genom kronan, att den tillhört Karl Johan som kung, bild 15. Detta kursivmonogram förekommer f. ö. tämligen ofta hos Karl XIV Johan. Som tidigare sagts, övertog emellertid denne även det karolinska monogrammet, detta åtminstone i ett fall t. o. m. i ordets ursprungliga bemärkelse. Man kan nämligen ännu av de kvarsittande stygnen tydligt se, huru på några av livgardets vaktfanor ordningssiffran innanför de dubbla C-na ändrats från XIII till XIV, en åtgärd, som ingalunda torde få tolkas som enbart hushållsamhetens, bild 16. Härtill kan endast tilläggas, att av de regenter, som upptagit det karolinska monogrammet, torde ingen ha varit mera värdig därtill än Karl XIV

Bild 16. Karl XIII:s karolinska monogram, vars ordningssiffra efter Karl XIV Johans trontillträde ändrats till XIV (obs. de ännu kvarsittande stygnen). Detalj av kompanifana från Livgardet. Livrustkammaren 455.

Johan. Att han ofta även använde sig av Karlarnes chiffer är väl känt. En under 1800-talets förra hälft typisk företeelse är den understundom till överdrift förminskade kronan — en modets ytterlighet åt rakt motsatt håll mot vad som var förhärskande under den karolinska tiden.

Redan som kronprins har Karl XV upptagit det dubbla C-monogrammet, bild 17. Principen i kompositionen är visserligen alltjämt densamma, men tidssmaken tar alltmer ut sin rätt, ett förhållande, som även kommer till synes i det namnchiffer av den klassiska karolinska typen som samme furste gärna använde som kung, bild 18—19. Den romantiserande nygotiken, som redan på 1830-talet börjar avlösa den stränga Karl Johansstilen, sätter naturligt nog även sin prägel på monogrammen. Vi kunna sålunda här observera några tidstypiska gotiska Karl XV:s-monogram, bild 20—21. Samtidigt torde en för 1800-talets mitt och senare hälft karakteristisk vigilance i heraldiken uppmärksammas: än är kronan liten som vore den sengustaviansk, bild 20, än är den överväldigande stor som vore den direkt hämtad från den karolinska barocken under Burchardt Precht, bild 21. 1800-talet är en de många stilarnas tid, något som även kan avspeglas i den mikrokosmos monogrammen bilda; Karl XV:s namnchiffer kunna således variera på många sätt, jfr bild 22—23.

Monogramkonst i allmänhet är internationell. Om ej tidigare, så förekommer i varje fall under 1600-talet i koppar stuckna monogramserier, ordnade i bokstavsordning (jämför Seitz, Äldre sv. glas med graverad dekor, s. 96 o. följ.). Dessa förlagor spredos över hela den bildade världen, som därav upptog vad som för tillfället lämpade sig; den uniforma prägel monogram ofta ha får härigenom sin förklaring. Bland monogramkonstens 1600-talsmästare må i detta sammanhang nämnas holländarna Robbert Victor Cletcher och A. de Winter samt engelsmannen J. Marlow. De äro visserligen för sena för att kunna sättas i ett mera direkt sammanhang med det karolinska monogrammet, men deras förekomst är värd allt intresse. Av titlarna på deras arbeten framgå nämligen några av den utländska samtidens benämningar på monogrammen, så heter Cletchers arbete "Verschyde Cyfers ofte Inge-

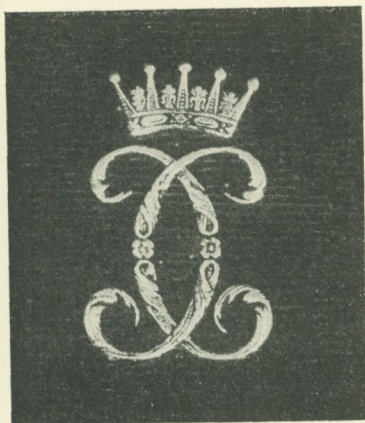

Bild 17—18. Karl XV:s monogram. Till vänster: monogram använt av Karl XV som prins. Pressat i guld på pärmen till ett svenskt och tyskt lexikon från 1828. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet. Till höger: namnchiffer å Karl XV:s privata brevpapper. Applicerat å en samtida solfjäder, tillhörig överintendenten frih. Rudolf Cederström, Stockholm.

Bild 19. Karl XV:s namnchiffer av karolinsk typ. Förgylld mässing, höjd 20 cm., ursprungligen applicerat på en vagn. Livrustkammaren 30/2 a.

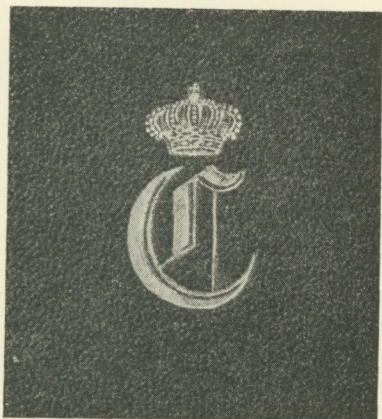

Bild 20. Karl XV:s tidstypiska gotiska monogram pressat i guld på det röda pärmapperet. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet.

bonden Namen" etc. (från 1672 eller 1673), de Winters "Verscheyde door een-gevlogte Naam-Letteren of Chifers" (Amsterdam, 1600-talets senare hälft) och Marlows "A Book of Cyphers, Or Letters Reverse" (London 1683). Vad är då den samtida svenska motsvarigheten till holländskans "ingebonden Namen" och "een-gevlogte Naam-Letteren" eller engelskans "Letters Reverse"? Att vi i vårt chiffer har parallellen till Cyfers, Chifers o. s. v. är mindre svårt att räkna ut; tack vare vår framstående Stockholmsboktryckare Peter Mommas företagsamhet kunna vi emellertid med lätthet även besvara den svårare frågan, då nämligen denne vid 1700-talets mitt utgav en visserligen till formatet förminskad upplaga av Cletchers ovannämnda arbete under titeln "Inbundne Namn på alla Bokstäfwer i Alphabetet". Chiffer och "inbundne namn" torde alltså vara vad man under 1600- och 1700-talen använde för den numera förhärskande termen monogram, bildad av grekiska ord, dock utan grekisk hävd.

Spegelmonogrammet, vilket torde uppfattas som en barockskapelse, ehuru en dylik av relativt tidigt ursprung, är en typisk kalligrafisk företeelse, som lämnar en skicklig hand möjligheter till de mest fantastiska utsvävningar. De furstliga monogrammen av svenskt ursprung ha dock alla en viss stramhet i utformningen,

Bild 21. Gotiskt monogram, använt av Karl XV. Pressat i guld på pärm till "Abendstimmen, 3 Lieder etc. von Herrmann Wolff, opus 14". Obs. kronans överväldigande storlek. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet.

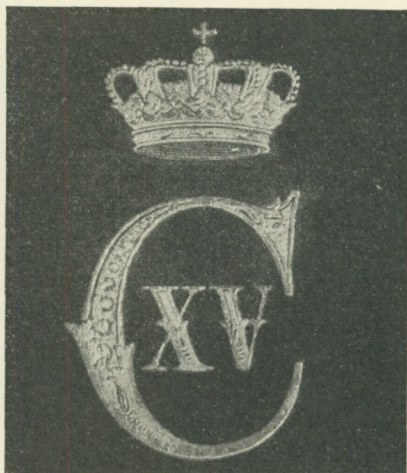
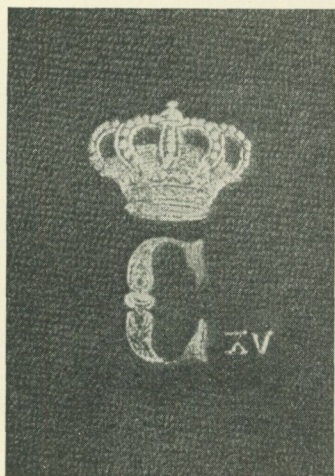
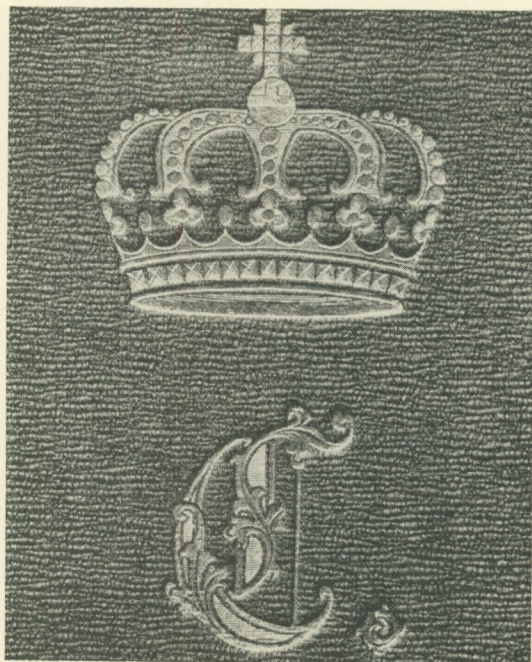

Bild 22—23. Karl XV:s monogram. A. Sjögrens samlingar, Nordiska museet. Till vänster: Pressat i guld på svart klot. Till höger: Pressat i guld på pärm med klädsel av dragonblå sammet.

Bild 24. Namnchiffer av två spegelvända G, detalj å snickaregesällskapets fana från 1746. Chiffret, som syftar på Gustav III:s födelse detta år, förekommer här för första gången såsom furstligt i Sverige och har sedan använts av Gustav III och Gustav V. Nordiska museet 18,896 c.

något som f. ö. är typiskt för så mycket annat i svenskt formspråk. Ett ej minst i vår tid välbekant spegelmonogram torde slutligen i detta sammanhang kunna framhållas, nämligen det, som är bildat av två motvända G-n i skrivstil. Dess tämligen absolut första datum som furstligt svenskt monogram är, då det, kungahuset till ära, anbringas på snickaregesällskapets fana samma år Gustav III föddes, 1746, bild 24. Namnchiffer av samma typ smyckade sedan pukorna och pukfanorna vid denne konungs kröning 1771 och användes av honom därefter alltjämt, omväxlande med hans båda övriga vanliga, ett enkelt G, kursivt eller antikva, med en romersk, understundom arabisk trea. Vår nu regerande konung tog slutligen detta namnchiffer i arv och har allt sedan sin kronprinstid använt sig av detsamma.